

Tijdconcurrentie

Om de concurrentie aan te kunnen gaan met de tien landen die dit jaar tot de Europese Unie zullen toetreden, heeft de minister van Sociale Zaken, De Geus, voorgesteld om de Arbeidstijdenwet van 1996 te 'versoberen'. Diezelfde wet was een aantal jaren het paradepaardje van de paarse regering in haar overleg met de Europese partners over een verantwoord sociaal-economisch beleid in een geïntegreerd Europa. Zuid-Europese landen konden zich optrekken aan de minimale Europese richtlijnen daarbij in het vizier houdend wat Nederland op dat terrein zoal had gepresteerd. Onder Tony Blair werden ook de Engelse arbeidsomstandigheden opgetrokken aan de Europese richtlijnen. Nederland werd in allerlei Engelse studies voortdurend ten voorbeeld gesteld als klankbord om sociale dumping te bestrijden.

En nu blijkt de rol van gidsland ineens te moeten worden afgeschaft. Landen die een vooruitstrevend beleid voeren op het terrein van arbeid en tijd moeten nivelleren met nieuwkomers die op het vlak van de Europese marktintegratie slechts met moeite aan de minimale eisen van de Europese richtlijnen kunnen voldoen. Het gevaar van verlies aan concurrentiekracht is het doorslaggevende argument. Het feit dat arbeidstijdverkorting – historisch gezien – een drijvende kracht is geweest achter technologische vernieuwingen om de beschikbare arbeidstijd efficiënter te benutten, wordt gemakshalve maar vergeten.

Maar er is nog een ander veel belangrijker punt. Het lijkt erop dat liberalisering en individualisering de bewindsman ertoe hebben gebracht om een soepeler arbeidstijdenwet voor burgers na te streven. Hierbij wordt enkel gekeken naar de burger als bourgeois. Marx had in

1848 al gesignaleerd dat 'die Bourgeoisie durch ihre Exploitation des Weltmarkts die Produktion und Konsumtion aller Landen kosmopolitisch gestaltet hat'. In het verlengde hiervan zullen beleidsmakers stellen dat Globalisering ook de Europese markt moet kenmerken. Niemand mag dan meer uit de pas lopen: ook Nederlandse burgers niet! De burger als bourgeois is in dit opzicht enkel geïnteresseerd in vrijheid, gelijkheid en efficiëntie.

Maar de burger is niet alleen een bourgeois. Hij is ook citoyen. En als citoyens spreken steeds meer mensen zich uit voor een verantwoord verband tussen arbeids- en zorgtaken. Zij streven naar arbeidstijdpatronen die rekening houden met het belang en de betekenis van andere (zorg)taken. Op dit vlak wil men geen concurrentie, maar regulering. In Nederland waren we op dat vlak een aardig eind op weg, maar dit dreigt in het licht van het voorgaande ook op de helling te gaan. Immers, de Arbeidswet van 1919 en de Arbeidstijdenwet van 1996 kenden naast bepalingen over veiligheid en gezondheid ook richtlijnen ten aanzien van welzijn. Dat betrof juist de burgers als citoyens. Het valt te vrezen dat met de 'sanering' van de huidige wet ook dat aspect rond welzijn zal worden geofferd. Tijdconcurrentie tussen die belangen is wat zich dan in veel intensievere vorm zal gaan aandienen. Bevordering van sociale tijd als aparte waarde voor de citoyen dreigt dan te verdwijnen. Van broederschap zal dan weinig overblijven. Er ligt voor de Europese vakbeweging een uitdaging om de agenda die zolang gericht is geweest op werkgelegenheid maar eens aan te passen en zich te bekommeren om tijd, zoals zij dat rond de achturedag ooit heeft gedaan.

* Luchien Karsten is werkzaam bij de Rijksuniversiteit Groningen.